

Jámbor Emőke¹ – Bocz Zsuzsanna² – Kalafatics Zsuzsa³

TAPASZTALATOK ÉS INTÉZMÉNYI MEGOLDÁSOK
A STIPENDIUM HUNGARICUM (SH)
HALLGATÓK MID OKTATÁSÁBAN
A BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS
GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEMEN (BME) ÉS A
BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEMEN (BGE)

Abstract

Starting from the 2020/2021 academic year, all Stipendium Hungaricum scholarship students studying in a non-Hungarian language program must take a mandatory Hungarian language and culture course in the first two semesters of their studies. This paper investigates how two higher education institutions in Budapest, BME and BGE, interpreted the legal regulations and how they defined the structure and content of the course. The paper also presents in detail a questionnaire research that we conducted among the SH students studying Hungarian in the second semester of the 2021/2022 academic year. When compiling the set of questions, we focused on the extent to which the initiative's objective was achieved, i.e. whether the course contributed to the successful integration of the students in Hungary and the promotion of the Hungarian language and culture. The survey also reveals the direction in which the teaching of Hungarian language could be developed: how student needs should be taken into account when planning the teaching/learning process.

Keywords: *Hungarian language and culture course, attitude test, development opportunities*

Kulcsszavak: *magyar nyelv és kultúra kurzus, attitűdvizsgálat, fejlesztési lehetőségek*

¹ Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, jambor.emoke@gtk.bme.hu

² Budapesti Gazdasági Egyetem, bocz.zsuzsanna@uni-bge.hu

³ Budapesti Gazdasági Egyetem, kalafatics.zsuzsanna@uni-bge.hu

1. Bevezetés

A Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogramot 2013-ban indította el a magyar kormány. A program kétoldalú oktatási együttműködési megállapodásokon alapul, a Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM) felügyeli. A KKM-ben nyolc különböző főosztály foglalkozik az ösztöndíjprogrammal: az Afrika Főosztály, az Ázsia és Óceánia Főosztály, a Kína Főosztály, a Közél-Kelet és Észak-Afrika Főosztály, a Latin-Amerika és Karib-térség Főosztály, a Leggyorsabban Fejlődő Gazdaságok Főosztálya, a Nyugat-Balkán Főosztály, az Oroszország, Kelet-Európa és Közép-Ázsia Főosztály (Janik–Naárné 2021: 192). Ahogy a felsorolásból is látható – és ezt az ösztöndíjprogram honlapja (<https://stipendiumhungaricum.hu/>) is megerősíti – a 2022/23-as tanévben öt kontinensen, közel 90 országban volt elérhető az ingyenes magyarországi tanulmányokat biztosító lehetőség, amellyel jelenleg több mint 11.000 hallgató vesz részt 28 magyar felsőoktatási intézmény kínálta képzéseken. A programnak számos külpolitikai, gazdasági, valamint oktatáspolitikai célja van. Ezek közé tartozik többek közt: a hazánkban végzett külföldi hallgatók Magyarországhoz fűződő személyes és szakmai kötődésének megalapozása, a magyar sajátosságok és érdekek megismertetésének/megértetésének elősegítése az adott országban. Magyarország gazdasági kapcsolatai fejlesztéséhez, piacra jutási törekvéseinek támogatásához szükséges kapcsolati tőke megszerzése, a magyar felsőoktatás nemzetköziesítésének elősegítése, a magyar tudományos elit nemzetközi kapcsolatainak erősítése, a felsőoktatási intézmények kulturális sokszínűségének növelése. A magyar felsőoktatás népszerűsítése, a magyar kultúra, a magyar nyelv megismertetése. Ez utóbbi elsősorban a magyar nyelvű képzésben résztvevők számára jelent/jelentett elérendő célt (https://stipendiumhungaricum.hu/uploads/2020/03/2022_10_27_SH_MSZ.pdf).

Egy, a budapesti egyetemeken tanuló külföldi diákok körében végzett mikro kutatás eredményei azt igazolják, hogy az SH-hallgatók a legmotiváltabbak a magyar nyelv tanulásában, mivel azt érzik, hogy szükségük van minimális nyelvismeretre a mindennapi kommunikációban, a hétköznapi életben, illetve ez a munkavállalásban is segíti őket (Szociometrum Kft. 2017: 38). A mikro kutatásban megkérdezett SH-hallgatók közel 80%-a tanult valamilyen formában magyarul, többnyire az egyetemi képzés keretében kínált nyelvi kurzusokon (Szociometrum Kft. 2017: 38).

A magyar nyelv megismertetését még inkább elősegíti az SH-hallgatók nyelvtanulási kötelezettségének bevezetése. 2020-tól minden elsőéves ösztöndíjas hallgatónak két szemeszteren át magyar mint idegen nyelv és kultúra kurzuson kell részt vennie. A kurzusok megszervezéséhez és lebonyolításához a Stipendium Hungaricum program koordinációjában meghatározó szerepet játszó Tempus Közalapítvány által kiadott végrehajtási útmutató adott segítséget, iránymutatást. A kurzusindításhoz kapcsolódó javaslatok között szerepelt, hogy az óraszám legalább 40 óra legyen szemeszterenként, amely heti bontásban 2x2 órát jelent, valamint a csoportlétszám ne haladja meg a 20 főt. Ugyanakkor az útmutató szerint a csoportok megszervezése, a kurzus konkrét tartalmának, felépítésének összeállítása intézményi hatáskör. A nyelvi és kulturális komponens százalékos megoszlása sincs rögzítve. A kurzus az előírások szerint írásbeli

és szóbeli részből álló vizsgával zárul, amelynek tartalma a Közalapítvány honlapján található kimeneti leírásban megfogalmazott ajánlásoknak megfelelően került kidolgozásra.

2. Magyar nyelv és kultúra (Hungarian Language and Culture) kurzus a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen

2.1. A képzésről

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen – más felsőoktatási intézményekhez hasonlóan – 2020 szeptembere óta folyik magyar mint idegen nyelv oktatása a Magyarországon tanuló Stipendium Hungaricum programban részt vevő hallgatók számára, több nagy létszámú csoportban (max. 20 fő). Az oktatási feladatokat a Gazdaság- és Társadalomtudományi Karon belül az Idegen Nyelvi Központ látja el. A program célja a fent megfogalmazottakon túl az elsőéves ösztöndíjas hallgatók magyar mint idegen nyelv elsajátításának támogatása minimum A1-es nyelvismereti szint eléréséig. Ez utóbbi kritérium az ösztöndíjhoz kapcsolódó pénzügyi támogatás folyamatos fenntartásához. Eddig minden félév során sikerült megvalósítani a Tempus által felállított elvárásokat. Az oktatást és az ahhoz kapcsolódó vizsgákat minden tanévben sikeresen megszerveztük és kísérletet tettünk arra, hogy a kötelező tanórákon kívül interkulturális ismeretekre is szert tegyenek a diákjaink (például köszönési formák, étkezési szokások, érzelemkifejezés).

A képzés első évében (a 2020/21-es tanév őszi és tavaszi szemeszterében) a járványügyi helyzethez alkalmazkodva, az órákat és a vizsgákat online tartottuk. A 2021-es tanév őszi szemesztere óta blended formában folyik a hallgatók oktatása, vagyis heti két óra jelenléti (szinkrón) tanórát két másik aszinkrón óra követ. Ebben a tanévben jelentősen közelebbi és személyesebb kapcsolat alakult ki a hallgatók és a diákok között, mint az első, azaz az online oktatás évében.

Az első tanévben közel 500 hallgatónk vette fel a magyar mint idegen nyelvet, közel 15%-uk morzsolódott le. Elsősorban a technikai nehézségek, pl. az internetelérhetőség miatt a távol-keleti vagy afrikai országokból nagyon nehéz volt a diákok számára bekapcsolódni az online órákba. A második tanévben, a blended formában meghirdetett oktatás során már csak az iratkozhatott be, aki heti egy alkalommal jelenléti formában is részt tudott venni az órákon. Ez abból a szempontból jelentett nehézséget, hogy a COVID-helyzet miatt lassan és nehézkesen kapták meg a vizumot a hallgatók.

2.2. A kurzusokon használt tankönyvek, az oktatók és az értékelés rendszere

A kurzusokon a hallgatók a *MagyarOK A1 kompakt* könyvből (Szita–Pelcz 2020) tanulnak, ezt mindenki számára ingyen biztosítottuk. Fontosnak tartottuk, hogy az órarendi magyarórákon kívül hallgatóink a magyar kultúra alapjaival is megismerkedjenek.

E célból egy-egy alkalommal, de nem kötelező jelleggel, interkulturális ismeretekre fókuszáló kiegészítő foglalkozásokat tartottunk, például a mindennapi és munkahelyi viselkedéskultúráról. Ezekkel kapcsolatban változó volt az érdeklődés. Valószínűleg a szakórak miatti leterheltségük okán a diákoknak kevesebb idejük maradt ezekre a szabadon választható lehetőségekre. A kétféléves kurzusok végén szóbeli és írásbeli vizsgát tettek a diákjaink. A vizsga jellege – elsősorban a szóbeli rész – hasonlított az államilag elismert nyelvvizsgák felépítéséhez. A félév a záróvizsga teljesítésével minősült sikeresnek. Az oktatás mintegy tíz külső óraadóval, illetve egy vagy két belső oktatóval valósult meg. Az oktatással és a diákokkal, a diákok motivációjával és egyéb kérdésekkel kapcsolatban folyamatosan konzultáltunk az óraadó tanárokkal. Az volt a tapasztalatunk, hogy a diákok a magyarórákon kívül alig-alig kerültek kapcsolatba a magyar nyelvvel, a magyar diákokkal, a magyar valósággal, annak ellenére, hogy már Budapesten éltek.

3. Magyar nyelv és kultúra (Hungarian Language and Culture) kurzus a Budapesti Gazdasági Egyetemen

A Budapesti Gazdasági Egyetem vezető testületeinek döntése alapján a Magyar nyelv és kultúra kurzus óraszámja eléri a javasolt 40 órát, és ez heti 4 tanórát jelent. Ugyanakkor az egyik 90 perces óra szeminárium, míg a másik előadás. Az útmutató javasolta hallgatói létszámot (max.20 fő) csak a szemináriumok esetében lehet tartani. Ezekben az alkalmakban Pelcz Katalin és Szita Szilvia tankönyvét, a *MagyarOK*-at (2013) és az oktatócsomaghoz kapcsolódó weboldalt (<https://aktiv-magyar-ok.hu/>) használjuk. Az egyetem döntéshozói által választott forma sok szempontból nem szerencsés. Mindössze heti két óránk van az alapvető nyelvi készségek kialakítására, azaz arra, hogy a hallgató képessé váljon a magyar nyelven történő alapvető kommunikációra; megértsen mindennapi helyzeteket; tudjon írásban és szóban reagálni alapvető élet-helyzetekben. Az előadásokon a sok résztvevő diák miatt nincs lehetőség a kommunikációközpontúságra, ezt pl. a Külkereskedelmi Kar SH-hallgatóinak létszámai is jól érzékeltetik.

Tanév	Első félév	Második félév
2020/21	84	78
2021/22	92	89
2022/23	74	71

1. táblázat: SH-hallgatók létszáma az előadásokon

Mindazonáltal ez a forma megteremti annak a lehetőségét, hogy a magyar kultúrát szisztematikusan bemutassuk a hallgatóinknak. A tematika összeállítása során átgondoltuk, hogy milyen ismereteket, kulturális tartalmakat célszerű integrálni az angol

nyelvű előadások anyagába. Napjaink nyelvtanítási gyakorlatában ugyan dominál a készségfejlesztés (hallás utáni értés, olvasás, írás és beszéd), de a kulturális ismeretek fontosságát senki nem vitatja. Canale és Swain jól ismert modelljében a kommunikatív kompetenciának négy eleme van: a nyelvi kompetencia, a szociolingvisztikai kompetencia, a szövegalkotói kompetencia és a stratégiai kompetencia (Canale–Swain 1980). Ebben a modellben a kulturális kompetencia a szociolingvisztikai kompetenciához kapcsolódik. Többen azonban azzal érvelnek, hogy a kulturális kompetenciát célszerű a kommunikatívkompetencia-modell ötödik elemének tekinteni, mivel szervesen összefügg a másik négy kompetenciával (Bárdos 2004: 151). A nyelv és kultúra integrált tanításának legjelentősebb magyar képviselője, Holló Dorottya azt hangsúlyozza, hogy a „kulturális elemeket, a nyelvi elemekhez hasonlóan, folyamatosan, egymásra építve, ciklikusan ismételve kell bevonni a nyelvtanításba” (Holló 2008: 194). Integrált nyelv- és kultúratanítási modelljében a kultúra elemei három csoportba rendeződnek: országismeret, beszéd- és viselkedéskultúra, szövegkezelés és -szerkezet (Holló 2008: 15). A viselkedéskultúra elemei Holló felosztásban (Holló 2008: 16) a viselkedési és beszédminták, a nyelvi-kommunikációs funkciók (például üdvözlés, búcsúzás, kérés, telefonálás), a pragmatikai jellemzők, valamint a testbeszéd. A szövegkezelés és -szerkezet a szövegnyelvészeti jellemzőket (például retorikai elemek, kohézió, érvelés stb.) és a szövegalkotási folyamatokat foglalja magában. A Magyar nyelv és kultúra kurzus tematikájának kidolgozása során a Holló Dorottya által felsorolt civilizációs témaköröket (Holló 2008: 16) vettük figyelembe. Ezek a következők: Történelem; Földrajz; Ikonok (emberek, tárgyak stb.); Látványosságok; Hagyományok; Ünnepek; Szokások; Intézmények; Gazdaság; Tudományos eredmények; Művészet; Irodalom; Népszerű kultúra; Értékrendek; Kulináris szokások; Mindennapi tudnivalók; Ügyintézés; Tabutémák; Humor. A folyamatos építkezést, egyúttal az előadások színesebbé tételét segítik azok az oktatási anyagok, videók, amelyeket a HÖÖK Stipendium Hungaricum Mentor Network tett közzé (https://www.youtube.com/playlist?list=PLMybcpJJY-85U_XdlwcXha_ehC3wh6BES). 2023 januárjában már elérhető volt minden tervezett epizód. Összesen 40, rendkívül igényes kidolgozású, látványos, 20 perces időtartamú, angol nyelvű és feliratozott kisfilm készült el.

Ahogy az előadáson, úgy a szemináriumokon is kulturális és anyanyelvi szempontból heterogén közegben dolgozunk. Általában 4 vagy 5 szemináriumot hirdetünk, rendszerint két tanárral, akiknek már van tapasztalata a MID oktatásában. A szemináriumokon erősen támaszkodunk arra, hogy a hallgatóink célnyelvi környezetben tanulják a nyelvet. A kurzus teljesítési követelményeinek (írásbeli és szóbeli vizsga) kidolgozásakor arra figyeltünk, hogy hallgatóinknak legyen lehetősége arra, hogy az anyanyelvüket, saját kultúrájukat összevegyék a célnyelvvel (jelen esetben a magyarral) és a magyar kultúrával. Mindez pedig lehetőséget ad az interkulturális kommunikatív kompetenciájuk (Byram 1997) fejlesztésére is.

A 2020/21-es tanévben a járványhelyzet miatt személyesen nem találkoztunk a hallgatókkal, az oktatás során főként a Coospace felületét használtuk. A szemináriumok és az előadások, valamint a vizsgák Teams-csoportokban zajlottak. Ennek használatát egyetemünk Oktatásmódszertani Központja útmutatókkal és ajánlásokkal segítette.

4. A kutatás

Felmérésünket 2022 májusában, online formában kitölthető, nyitott és zárt kérdéseket tartalmazó Google Forms kérdőív alkalmazásával végeztük. A minél hitelesebb eredmények eléréséhez a kérdéssor összeállításánál nagy hangsúlyt fektettünk az objektivitásra, a megbízhatóságra és a validitásra (Falus 2004: 284). A kérdéssort a kutatást végző három oktató állította össze, de minden oktató tanárt bevontunk a kérdőív kitöltésének folyamatába. Tudjuk jól, hogy az esetek többségében, közvetlen irányítás hiányában, a kiküldött kérdőívek kitöltésének aránya nagyon alacsony, ezért az írásbeli záróvizsga időpontjában, még ott a helyszínen kértük meg a diákokat a kérdések megválaszolására az online felületen.

Összesen 229-en töltötték ki a kérdőívet, ebből 190 diák BME-s és 39 BGE-s hallgató. A kitöltők 60%-a férfi, 40%-a nő volt. Intézményi megoszlás tekintetében a kitöltők számarányának különbözősége a két intézmény eltérő kari struktúrájából adódik. A BME nyolc karán az első évben közel 500, a második tanévben kb. 340 Stipendium Hungaricum-ösztöndíjas hallgató tanult két féléven át magyarul, a BGE három karán az első évben 194, a második évben 202 fő. A BGE-ről túlnyomórészt a Külkereskedelmi Karról érkeztek be válaszok.

A 39 kérdésből álló Google Forms kérdőív az alábbi kérdéscsoportok köré épült:

1. A hallgatók anyanyelvei és az általuk ismert idegen nyelvek
2. A magyartanulás során használt nyelvkönyvek és kiegészítő anyagok, valamint a félév során kiadott feladatok teljesítése
3. A magyartanulás nehézségei és az, amit hiányoltak a hallgatók
4. A külföldi hallgatók magyarországi kapcsolatai
5. A magyar nyelv ismeretének fontossága, a kulturális sokktényezők, a későbbi munkavállalás kérdése

5. Eredmények

Az alábbiakban összesítjük és elemezzük az öt kérdéscsoportra kapott válaszokat.

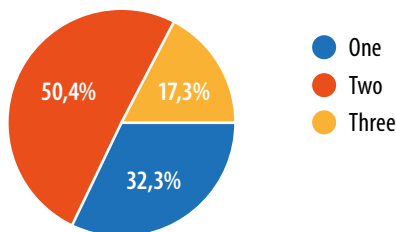
5.1. A hallgatók anyanyelvei és az általuk ismert idegen nyelvek

A kitöltők anyanyelvei között nagy eltérések voltak. A spanyoltól az urduig bezárólag a kazah, a kínai, az arab, az azerbajdzsáni, a thai, a portugál, az orosz, a vietnámi, az üzbég, a hindi, a szomáli, a szuahéli, az albán, a kurd, a pastu, az angol, a perzsa stb. nyelvek jelentek meg a válaszokban. Ez a felsorolás a külföldi hallgatók nyelvi sokszínűségét mutatja, amit – az angol mint közvetítőnyelv segítségével – a magyar-tanárnak volt feladata áthidalni a magyar nyelv tanítása során. Az anyanyelvükön kívül

a hallgatók további idegen nyelveket ismertek; jellemzően két másik idegen nyelvet (50,4%), de igen magas volt azok aránya, akik három idegen nyelvet beszéltek (1. ábra). Aki az anyanyelvén kívül egy idegen nyelvet ismert, az a magyarországi képzés során használt angol volt.

How many languages do you speak besides your mother tongue?

226 válasz

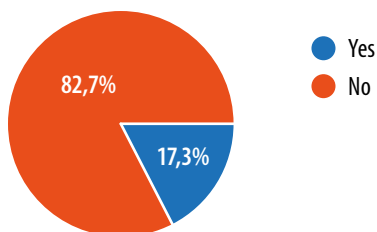

1. ábra: A beszélt idegen nyelvek százalékos aránya a külföldi hallgatók körében

Több nyelv ismerete segíti a további nyelvek elsajátítását (Abu-Rabia–Sanitsky 2010). Ugyanakkor az előbbieken felsorolt nyelvek egyrészt genealógiailag meglehetősen távol állnak a magyartól, másrészt a hallgatók által beszélt további idegen nyelvek (pl. arab, kínai, török, francia, spanyol, portugál, orosz stb.) sem szolgálhattak jellemzően analógiás viszonyok feltárására a magyar nyelv tanulása során. Ezt tovább nehezítette az is, hogy sok hallgató anyanyelvi írásrendszerében nem a magyar (latin) ábécé betűit használja (2. ábra).

Is the Hungarian alphabet the same as the alphabet in your mother tongue?

226 válasz

2. ábra: A magyar és a nem magyar ábécét használó külföldi hallgatók aránya

5.2. A magyartanulás során használt nyelvkönyvek és kiegészítő anyagok, valamint a félév során kiadott feladatok teljesítése

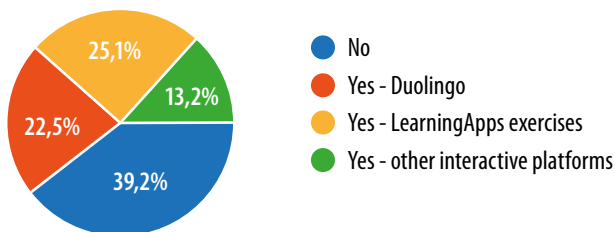
A megkérdezett hallgatók 60,8%-a a kötelező tananyagon kívül – ami a BME-n a *MagyarOK A1 kompakt* (Szita–Pelcz, 2020) a BGE-n pedig a *MagyarOK A1+* (Szita–Pelcz, 2013) tankönyvet jelentette – más kiegészítő anyagokat, pl. a *Jó reggelt!* (Gyöngyösi–Hetesy, 2020) című kiadványt, de jellemzően digitális platformokon elérhető nyelvoktató anyagokat is használt. Körülkben legnépszerűbbek a LearningApps alkalmazás feladatai (25,1%), de népszerűek a Duolingo által kínált lehetőségek is (22,5%). A válaszadók 13,2%-a egyéb digitális platformokon is kapcsolatba került a magyar nyelv tanulásával (3. ábra).

A LearningApps „sikere” összhangban áll Barnucz (2019:22–24) kutatási eredményeivel, miszerint a tanár által készített LearningApps feladatok pozitív hatással vannak a hallgatói motivációra a nyelvórán.

In addition to the textbook, are you using any complementary material?

E.g. interactive platforms such as Duolingo.

227 válasz

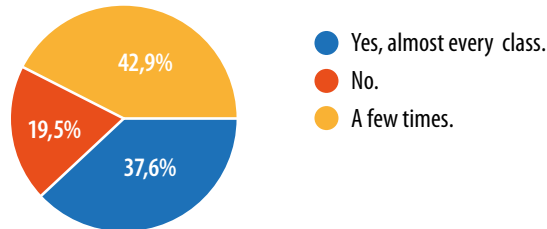

3. ábra: A külföldi hallgatók által használt internetes platformok

A digitális platformokat a hallgatók nemcsak órán kívül használták, hanem ezek a platformok részben jelen voltak a tanórákon is – ugyan eltérő mértékben. A válaszadók 19,5%-a azt a választ adta, hogy digitális anyagokat nem használtak, a fennmaradó 80,5%-uk esetében megoszlottak a válaszok: volt olyan kurzus, ahol ezeket gyakran használták a tanárok, más esetekben viszont csak időközönként (4. ábra).

Have you used digital platforms during classes?

226 válasz

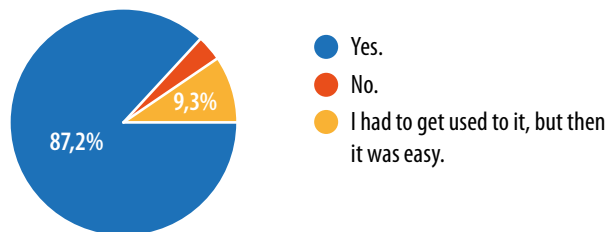

4. ábra: A tanórán használt digitális platformok aránya

A hallgatók a Moodle vagy a magyar fejlesztésű, Magyarországon elterjedt Coospace felületét használták, ahová a házi feladatokat kellett feltölteniük, és heti lebontásban ott találták meg az adott témakörhöz vagy nyelvtani részhez kapcsolódó anyagokat. A két keretrendszer megközelítőleg hasonló funkciókkal rendelkezik, egyes anyagok pedig konvertálhatóak. Mindkét keretrendszer a megkérdezettek 78,8%-ának, tehát kb. háromnegyedének ismeretlen platform volt, ugyanakkor könnyűnek találták a felület kezelését, ahogy ez az 5. ábrából is jól látható.

Have you found the Moodle / Coospace interface easy to use?

226 válasz

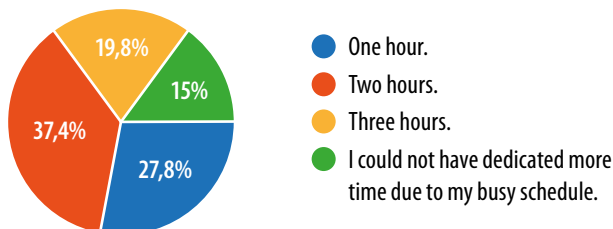
5. ábra: A Moodle és a Coospace felhasználóbarát jellegének mértéke

Javasoltuk a hallgatóknak, hogy a rendelkezésre álló tantervi időkereten túl is foglalkozzanak a magyar nyelvvel. A kapott válaszokból megtudtuk, hogy a legtöbben (37,4%) heti szinten két órát foglalkozott a magyar nyelvvel, 15%-uk viszont a tanórán kívül nem tudott több időt fordítani a magyarra a szaktárgyi órarendek zsúfoltsága

miatt. 27,8%-uk egy órát, 19,8%-uk három órát tudott fordítani heti szinten a magyar-tanulásra (6. ábra).

How many hours did you spend learning Hungarian per week in addition to the classes you took part in? (With homework and additional learning)

227 válasz

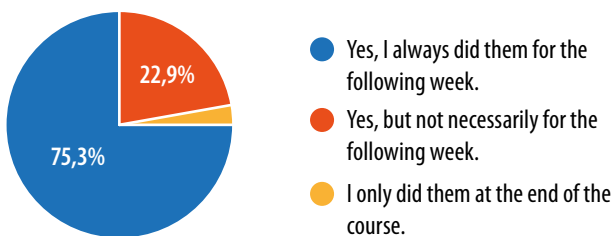

6. ábra: A magyartanulásra tanórán kívül fordított idő hetente

Az oktatói tapasztalatok és a féléves teljesítési összesítések azt mutatták, hogy a hallgatók igyekeztek rendszeresen és időben leadni az otthon elvégzendő feladatokat. Ezt a hallgatók által adott válaszok is megerősítik. Túlnyomó többségük (75,3%) időben teljesítette a feladatokat, 22,9%-uk nem feltétlenül a rákövetkező héten, de olyanok is akadtak, akik csak a félév végén adták le a feladatokat „tömbösítve” (7. ábra). Tekintettel arra, hogy gyakorlati tárgyról van szó, a BME-n a megengedett hiányzás mértéke a 30%-ot, a BGE-n pedig a 20%-ot nem haladhatta meg.

Have you always done the exercises uploaded to Moodle / Coospace?

227 válasz

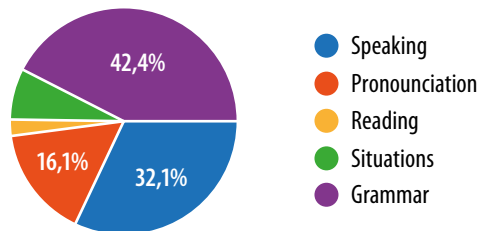
7. ábra: A házi feladatok elvégzésének arányai

5.3. A magyartanulás nehézségei és az, amit hiányoltak a hallgatók

Mi volt a legnehezebb a magyarórán? Ezt a kérdést tettük fel és talán nem meglepő a válasz: a nyelvtan. A válaszadók 42,4%-a jelölte meg a nyelvtant mint a magyar nyelv tanulása során legnehezebbnek ítélt részt. A magyar nyelvet épp a nyelvtana miatt tartják nagyon nehezen tanulható nyelvnek. Érdeemes azonban azt figyelembe venni, hogy a nyelvi nehézségeknek nincs objektív kritériuma. A magyarul tanuló az anyanyelvük és a már tanult nyelvek nyelvtípusától és grammatikai rendszerétől függően érzékelik nehéznek egy agglutináló nyelv elsajátítását. A nyelvtani nehézségek között szokás említeni az esetek nagy számát, a toldalékolást, a kétféle igeragozást, az igekötő használati szabályait, valamint a kivételeket, rendhagyó formákat (H. Varga 2012: 6). A válaszadók szerint a nyelvtan után a beszédprodukción volt a legnehezebb (32,1%), amihez szorosan kapcsolódik a kiejtés nehéznek ítéltése is (16,1%). Egy adott szituációban történő megnyilatkozás kevésbé okozott problémát számukra, ami feltehetően azzal magyarázható, hogy az életvitelszerű tartózkodáshoz szükséges a magyar nyelven történő megnyilatkozás a mindennapi kommunikációs szituációkban. Az olvasáskészség – mint passzív készség – nem jelentett kiemelkedő problémát válaszadóink számára (8. ábra).

What did you find the most difficult in the course? Put them in order of difficulty.
1 - least difficult; 5 - most difficult

224 válasz

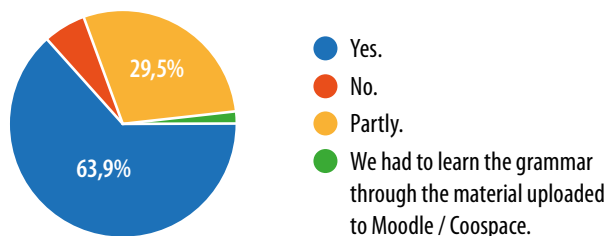

8. ábra: A nyelvtanulással kapcsolatos részek nehézség szerinti rangsora

A nyelvtan nehézsége ellenére a hallgatók többsége elégedett volt a magyar nyelvtan oktatói magyarázataival, és csak egy elenyésző kisebbség fejezte ki elégedetlenségét. 29,5%-uk csupán részlegesen volt elégedett a tanári magyarázatokkal. Kevés válaszadó mondta, hogy a nyelvtant a Moodle-ra, illetve a Coospace-re feltöltött anyagokból kellett megtanulnia (9. ábra).

Was the explanation of grammar in class enough to understand the Hungarian grammar?

227 válasz

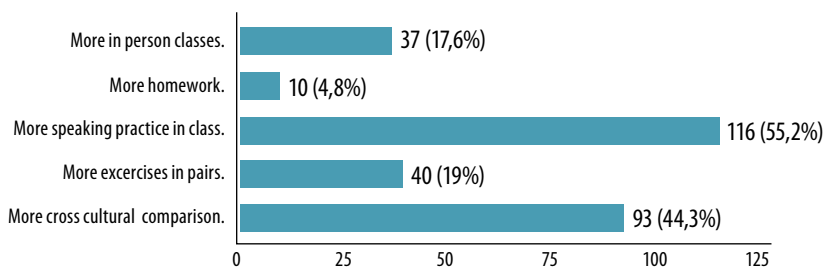

9. ábra: A nyelvtani magyarázatokkal kapcsolatos hallgatói elégedettség

A legérdekesebb kérdés számunkra az volt, hogy mit hiányoltak a hallgatók a magyarórákon. A megkérdezettek több mint a fele (55,2%) a beszéd intenzívebb gyakorlását hiányolta a tanórákon. A hallgatók 44,3%-a több kulturális ismeretet szeretett volna szerezni. Ez utóbbi válasz, hasonló arányban, mind a BGE, mind a BME hallgatóinak véleményét tükrözik, noha a két intézményben eltérő módon szerveztük meg a kulturális tartalmak közvetítését. A megkérdezettek 19%-a hiányolta a páros munka végzését a tanóra részeként. Azok aránya, akik több jelenléti órát szerettek volna, meglehetősen alacsony volt (17,6%). Felmerült a házi feladatok mennyisége is. Az adatok alapján az látszik, hogy a tanárok jól választották meg az otthon elvégzendő tevékenységek mennyiségét, mert a válaszadók csupán 4,6%-a igényelte volna azt, hogy több házi feladat legyen (10. ábra).

What did you miss on the course?

210 válasz

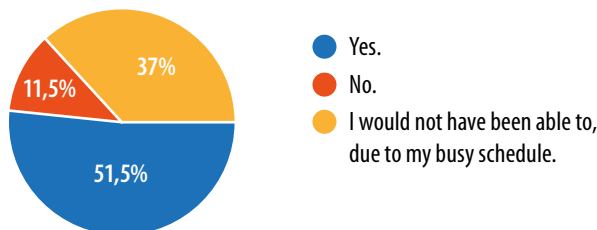

10. ábra: A hallgatók által hiányolt elemek

Arra a kérdésre, hogy lehetőség esetén részt vett volna-e több magyarórán, a megkérdezett hallgatók 51,5%-a igenlő választ adott. A válaszadók 37%-a szaktárgyi órarendi ütközések miatt nem tudta volna vállalni, és csupán 11,5%-uk volt elutasító a magyar nyelvi tanulmányok lehetőségével kapcsolatban. Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy 227 válaszadóból csupán 26 fő volt ez utóbbi véleményen (11. ábra).

Would you have attended more Hungarian as a foreign language classes if you were given the opportunity?

227 válasz

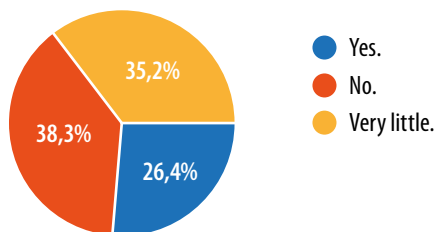
11. ábra: A magyartanulás iránti igény a megkérdezett hallgatók körében

5.4. A külföldi hallgatók magyarországi kapcsolatai

A válaszok alapján az látható, hogy a megkérdezett hallgatók kevesebb mint egyharmada áll kapcsolatban magyar hallgatókkal. További közel egyharmaduknak csak kevés kapcsolódási pontja van velük, és egy másik közel egyharmad egyáltalán nem kerül kapcsolatba magyar diákokkal (12. ábra).

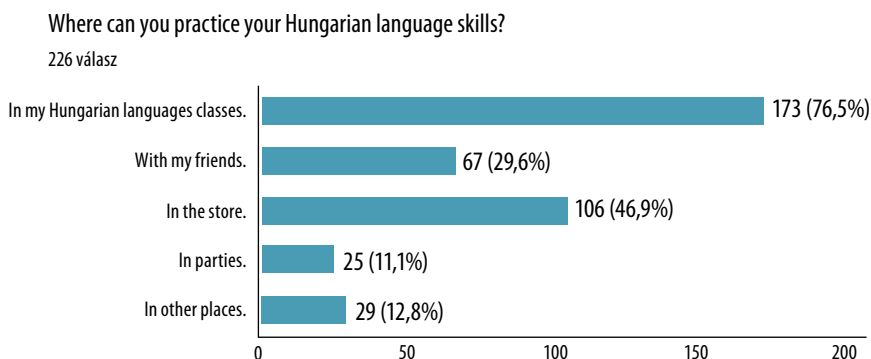
Are you in touch with Hungarian students?

227 válasz

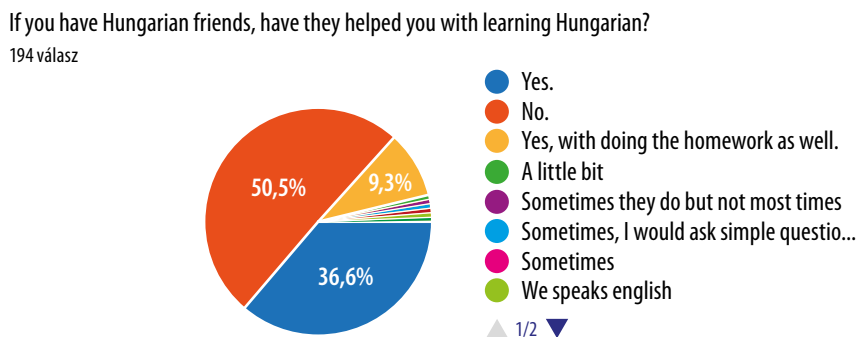
12. ábra: Kapcsolat magyar diákokkal

Ez összefüggésben áll azzal a ténnyel, hogy a külföldi hallgatók túlnyomórészt (76,5%) a magyarórán kerülnek olyan kapcsolatba a magyar nyelvvel, ahol lehetőségük van gyakorlásra is. A magyar nyelv gyakorlásának további színtere a válaszadók szerint a mindennapok elkerülhetetlen részét képező napi bevásárlás (46,9%). 29,6%-uk gyakorolja a magyar nyelvet barátaival. 12,8%-uk jelölte meg, hogy egyéb helyeken is tudják gyakorolni a magyar nyelvet, mint pl. munkahely, templom, tánctanfolyam, karate-edzés, hivatalok, a szomszédokkal vagy a lakótársakkal való kommunikáció vagy éppen ételrendelés során. A különböző összejöveteleken való részvétel is kedvez a magyar nyelvű kommunikációnak 11,1%-uk esetében (13. ábra).

13. ábra: A magyar nyelv gyakorlásának színterei

A megkérdezettek kb. 40%-ának van magyar barátja. Arra a kérdésre, hogy segítenek-e a magyarok a nyelvtanulásban, azt a választ kaptuk, hogy 50,5%-uknak nem, 36,6%-uknak viszont igen. 9,3%-uk úgy nyilatkozott, hogy ez időközönként történik meg, pl. a házi feladatok elkészítésekor kapnak segítséget. A fennmaradó 3-4% mondta azt, hogy csak nagyon keveset beszélnek magyarul, esetleg átváltanak angolra (14. ábra).

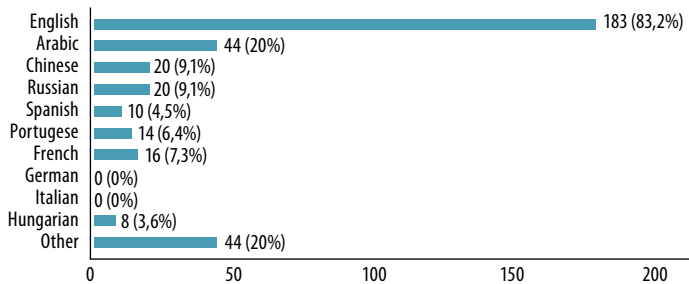
14. ábra: Segítségnyújtás a magyartanulásban magyar barátok részéről

A magyarországi tartózkodás során felmerülő problémák megoldásában a külföldi hallgatók leginkább a barátaikra számíthatnak, akik jórészt nem magyarok. A válaszadók 64%-a őket jelölte meg segítőként. 11% említette a mentorhálózatot és az adott egyetem nemzetközi hallgatókkal foglalkozó munkatársait, intézményi koordinátorait. Mindössze 0,7% érezte úgy, hogy senki nem segít, csak magára számíthat. A külföldi hallgatók egyharmada úgy nyilatkozott, hogy a magyar nyelvet tanító tanár is segített nem feltétlenül magyar nyelvel kapcsolatos kérdésben (például tantárgyi regisztrációban, vizsgára jelentkezésben, a különböző felületek használatában, hasznos információk adásában, fordításban).

A külföldi hallgatók magyarországi életének egy fontos színtere a kollégium. A megkérdezettek válaszaiból az derül ki, hogy jórészt angolul beszélnek egymás közt (83,2%), vagy az ábrán látható egyéb nyelveken, magyarul csupán 3,6%-uk. Ez azzal is magyarázható, hogy pl. a BME-n a külföldi hallgatók nem a magyar hallgatói kollégiumokban vannak elhelyezve, ugyanakkor a BGE-n együtt vannak, de olyan is előfordul, hogy magyar szobatársa van a külföldi hallgatóknak (15. ábra).

In your dormitory, what language do you speak with your friends?

220 válasz

15. ábra: A kollégiumban egymás közt beszélt idegen nyelvek

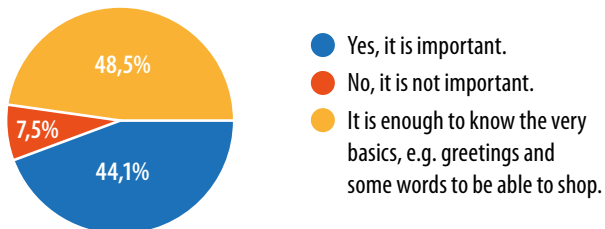
5.5. A magyar nyelv ismeretének fontossága, a kulturális sokktényezők és a későbbi munkavállalás kérdése

5.5.1. A magyar nyelv ismeretének fontossága

Izgalmas kérdés volt, hogy vajon mennyire tartják szükségesnek a hallgatók a magyar nyelv ismeretét magyarországi tartózkodásuk alatt. A kapott válaszok alapján az a tendencia rajzolódik ki, hogy egyértelműen fontos, 44,1%-uk vélekedett így. 48,5%-uk számára elegendő a magyar nyelv alapjainak ismerete ahhoz, hogy a mindennapi szituációkban képesek legyenek a sikeres kommunikációra. A válaszadók 7,5%-a nem tartja fontosnak a magyar nyelv ismeretét (16. ábra).

Is it important for a foreigner in Hungary to speak Hungarian to be able to successfully communicate with Hungarians?

227 válasz

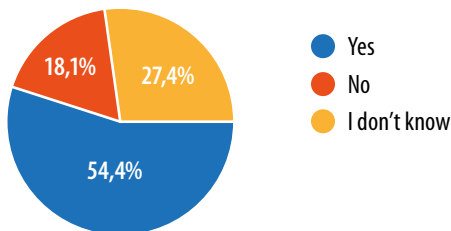

16. ábra: A magyar nyelv ismeretének fontossága a megkérdezett hallgatók szerint

Ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik a következő felvetés, azaz, ha nem lett volna kötelező, akkor is elkezdte volna-e a magyartanulást. 54,4%-uk úgy vélekedett, hogy igen, 18,1%-uk pedig elutasító volt a lehetőséggel kapcsolatban. 27,4%-uk bizonytalan volt a válaszban (17. ábra).

If it was not mandatory, would you have started studying Hungarian?

226 válasz

17. ábra: Hajlandóság a magyar nyelv tanulására a megkérdezett hallgatók körében

5.5.2. A kulturális sokktényezők és azok kezelése

Sok megkérdezett külföldi hallgató (75,2%) először töltött két hónapnál hosszabb időt külföldön egy, a sajátjától teljesen eltérő kultúrában, így szükségszerűen találtak olyan helyzetekkel, szokásokkal, amelyek teljesen eltérnek az otthon megszokottaktól. A saját országban megszokott kulturális „kapaszkodók” elvesztése szorongáshoz vezethet, ami akár fizikai formában is felszínre törhet. A kulturális sokk jelenségének megnevezése és a kulturális görbe fogalma is Oberg Kalervo antropológustól származik

(1954), aki Brazíliában dolgozó amerikaiak beilleszkedési problémáit vizsgálta. Számos kutató foglalkozott a jelenséggel különböző aspektusokból (Samovar et al. 2010; Martin–Nakayama 2004; Lustig–Koester 2010; Hidasi 2004).

Malota–Mucsi 2019-ben készült kismintás kutatásában – amelynek során magyar és külföldi hallgatók által készített videókat vizsgáltak tartalomelemzéssel – 10 területet azonosítottak be a kulturális sokktényezők tekintetében (Helyi ételek és italok, Hajléktalanok, Nehéz nyelv, Kollégium/lakhatás, Udvariatlan kiszolgálók, Tömegközlekedés, Pizok mindenhol, Nem beszélnek angolul, Személyes dolgok, Bürokrácia). Ezek a területek részben azonosíthatóak voltak a jelen kutatásban is, ahol 160 fő válaszolt arra a kérdésre, hogy érték-e kulturális sokkhatások, és ha igen, akkor ezek melyek voltak. A 160 főből 24 fő (15%) nem említett ilyen jellegű élményt. Az alábbi táblázat (2. táblázat) azt összegzi, hogy a melyek voltak a főbb sokktényezők további válaszadóink szempontjából.

	Sokktényező	fő
1.	Kommunikáció	26
2.	Ételek	16
2.	Orrfújás publikusan	16
3.	Italozás	15
4.	Tömegközlekedés	9
4.	Dohányzás	9
5.	A boltok nyitva tartása	8
6.	Hajléktalanok	4
6.	Gorombaság	4
6.	Helló/Szia használata elköszönéskor is	4
6.	Nem túl barátkozók a magyarok	4

2. táblázat: A magyarországi főbb kulturális sokktényezők gyakorisági listája a hallgatói válaszok alapján

A megkérdezett külföldi hallgatók válaszai alapján a gyakorisági lista elejére a magyarokkal történő kommunikáció került, ami egyrészt abból adódik, hogy a magyarok kevésbé beszélnek az angolt, a külföldiek számára pedig a magyar képez nyelvi akadályt. A második leggyakrabban megemlített sokktényező volt a helyi ételek fogyasztása és ezen a szinten volt az orrfújás kérdése is nyilvános helyeken, amit nagyon furcsa szokásnak találtak. Harmadik helyre az italozás került, ami feltehetően abból adódik, hogy az egyetemista generáció keresi a szórakozási lehetőségeket; ezek pedig a nem feltétlenül mértéktartó italozással párosulnak. A bürokrácia udvariatlanságát, az öltözködést, az időjárást, az eltérő időzónát és azt, hogy sportoláskor alulöltözöttek a magyarok,

valamint az, hogy a lakásban le kell venni a cipőt, 2-2 fő jelölte meg. Ezen túl 1-1 válaszadó azt tartotta furcsának, hogy túl rövid az ebédidő, de említésre kerültek a koszos utcák és az is, hogy a műanyag- vagy papírszatyrokért fizetni kell. Volt olyan is, aki azt furcsállotta, hogy az utcán nyilvánosan csókolóznak, de olyan is akadt, aki azért nem kapott munkát, mert – ugyan szakmailag felkészült volt – de a magyartudása nem volt elegendő az adott munka végzéséhez.

5.5.3. A későbbi munkavállalás kérdése

A válaszadók 9,7%-a nyilatkozott úgy, hogy magyar nyelvi ismeretei segítették a munkakeresésben, de a többségüknek (54%) még nincsenek ilyen irányú tapasztalatai. Mindenesetre 74,2%-uk szívesen dolgozna külföldön hosszabb ideig, míg 22,2%-uk még nem döntötte el, megint mások nem szeretnék a hazájuktól távol élni és dolgozni. Tanulmányaik befejezése után egyes hallgatók szívesen maradnának Magyarországon, mások számára valamelyik másik európai ország a vonzó, és olyanok is voltak, akik szívesen térnének vissza hazájukba.

6. Konklúzió

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a magyar nyelv és kultúra kurzus bevezetése mind a BGE-n, mind a BME-n elérte a célját, és sikeres volt. A kérdésekre adott válaszok rámutattak arra, hogy a hallgatóknak szükségük van alapvető magyar nyelvi ismeretekre a mindennapi életben való eligazodáshoz. A sikeresség egyik bizonyítéka az is, hogy a megkérdezettek többsége még nagyobb óraszámban tanulta volna a magyar nyelvet, ha erre lett volna intézményi lehetősége. A hallgatók többsége azzal a meggyőződéssel kezd bele a magyar nyelv tanulásába, hogy ez a nyelv a nagyon nehezen megtanulható nyelvek közé tartozik. Épp ezért már az első nyelvórákon érdemes tudatosítani, hogy a hallgató anyanyelve és a magyar mint célnyelv közötti nyelvtipológiai különbségek ellenére a magyar nyelvnek vannak olyan részrendszerei, amelyek viszonylag könnyen elsajátíthatóak (például nincs grammatikai nem, viszonylag egyszerű az igeidőrendszer, a számnévi jelző után a jelzett szó mindig egyes számú, a tőszavak helyesírása fonetikus).

A válaszokból kirajzolódik, hogy milyen irányba lehetne még fejleszteni a nyelvoktatást. Egyrészt a szakirodalom tanulmányozásával (pl. Durst 2018) el lehetne érni, hogy a tanárok még több nyelvoktató applikációt ismerjenek és ajánljanak a hallgatóknak, másrészt fontos lenne szoros kapcsolatot kiépíteni az intézményi mentorhálózat tagjaival. Ugyanis így könnyebb lenne közös kommunikációs teret létrehozni a magyar és a külföldi hallgatók számára. Hallgatóink válaszaiból egyértelmű, hogy kevés magyar barátjuk, ismerősük van. Pedig jelentős motiváló tényezőt jelent, ha a hallgató kötődik a nyelvközösség néhány tagjához (Kiss 2017: 58). Ahogy arra egy felmérés is rámutat, a külföldi hallgatók nyitottabbak a magyar egyetemistákkal való

ismerkedésre, míg a magyar hallgatók kevésbé keresik a nemzetközi diákokkal való kapcsolatot (Lennert 2018: 16). A mentorhálózat bevonásával különböző nyelvi és kulturális projekteket lehetne indítani, amelyek amellett, hogy segítenék az SH-hallgatók egyetemi életbe való integrálódását, lehetőséget biztosítanának számukra a nyelvgyakorlásra, a grammatikai és egyúttal a pragmatikai és interkulturális kompetenciájuk fejlesztésére is.

Irodalom

- Abu-Rabia, Salim – Sanitsky, Ekaterina 2010. Advantages of Bilinguals Over Monolinguals in Learning a Third Language. *Bilingual Research Journal* 33: 173–199.
- Bárdos Jenő 2004. Kulturális kompetencia az idegen nyelvek tanításában. In: Bárdos Jenő szerk. *Nyelvpedagógiai tanulmányok*. Iskolakultúra, Pécs. 142–157.
- Barnucz Nóra 2019. IKT eszközökkel támogatott (rendészeti) nyelvoktatás. *Magyar Rendészet* 4: 15–31.
- Byram, Michael 1997. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Multilingual Matters, Clevedon, UK.
- Canale, Michael – Swain, Merrill 1980. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. *Applied Linguistics*. 1: 1–47.
- Durst Péter 2018. Nyelvoktató applikációk használata a magyar mint idegen nyelv tanításában és tanulásában. *THL₂ – A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*. *Journal of Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture* 1–2: 77–87.
- Falus Iván 2004. *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Könyvkiadó Kft, Budapest.
- Gyöngyösi Lívია – Hetesy Bálint 2020. Jó reggelt! Tanuljunk együtt magyarul! KKM Magyar Diplomáciai Akadémia Kft., Budapest.
- Hidasi Judit 2004. *Interkulturális kommunikáció*. Scolar Kiadó, Budapest.
- Holló Dorottya 2008. Értsünk szót! Kultúra, nyelvhasználat, nyelvtanítás. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- H. Varga Márta 2012. Alakkiegészülés (szuppletivizmus) a magyarban. *THL₂ – A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*. *Journal of Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture* 1–2: 5–14.
- Janik Henrietta – Naárné Tóth Zsuzsanna 2021. A Stipendium Hungaricum program szerepe a magyar agrár-felsőoktatás nemzetköziesítésében. *Külügyi Szemle* 4: 184–202.
- Kiss Jenő 2017. A magyar mint idegen nyelv oktatása: néhány észrevétel. *THL₂ – A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*. *Journal of Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture* 1–2: 57–63.
- Lennert Judit 2018. *Nemzetközi hallgatók a hazai felsőoktatási intézményekben*. Tempus Közalapítvány, Budapest.
- Lustig, Myron W. – Koester, Jolene 2010. *Intercultural Competence*. Pearson/Allyn and Bacon, Boston, MA.

- Malota Erzsébet – Mucsi Attila 2019. Sok(k) meglepetés Magyarországon. *Jel-kép. Kommunikáció, Közvélemény, Média* 1: 52–62.
- Martin, Judith N. – Nakayama, Thomas K. 2004. *Intercultural Communication in Context*. 3rd ed. McGraw-Hill, New York.
- Oberg, Kalervo 1954. *Culture shock*. Series in Social Sciences. Bobbs-Merrill, Indianapolis.
- Samovar, Larry A. – Porter, Richard E. – McDaniel, Edwin R. 2010. *Communication Between Cultures*. 7th ed. Wadsworth Cengage Learning, Bedmont, CA.
- Szita, Szilvia – Pelcz Katalin 2013. MagyarOK. Magyar nyelvkönyv A1+. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- Szita, Szilvia – Pelcz Katalin 2020. MagyarOK. Magyar nyelvkönyv A1 kompakt. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- Szociometrum Kft. 2017. Harmadik országbeli diákok a budapesti egyetemeken: egy mikro-kutatás eredményei. http://www.szociometrum.hu/wp-content/uploads/2018/07/3orszagbeli_hallgatok__Szociometrum20171207.pdf

Internetes források

- A Stipendium Hungaricum honlapja: <https://stipendiumhungaricum.hu/>
- A Stipendium Hungaricum Program Működési Szabályzata: https://stipendiumhungaricum.hu/uploads/2020/03/2022_10_27_SH_MSZ.pdf
- A MagyarOK című tankönyvhöz kapcsolódó weboldal: <https://aktiv-magyar-ok.hu/>
- HÖÖK Stipendium Hungaricum Mentor Network anyagai (Youtube): https://www.youtube.com/playlist?list=PLMybcpJJY-85U_XdlwcXha_ehC3wh6BES